

УДК 343

<https://orcid.org/0000-0003-3423-8896>DOI <https://doi.org/10.32703/2663-6352/2020-3-8-133-139>**Осадчий Володимир Іванович**

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри правосуддя

Юридичного факультету

Інституту управління, технологій та права,

Державного університету інфраструктури та технологій,

м. Київ, Україна

КРИМІНАЛЬНО-ПРОВА ОХОРОНА ФУНКЦІОНУВАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ В ОРГАНАХ ПРАВОСУДДЯ

Анотація. У статті автор зазначає, що Законом України № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 р. «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших нормативних актів» зміни до назви чинної статті 376-1 та абзацу першого ч. 1 цієї статті Кримінального кодексу України будуть внесені з дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Встановлено, що Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система починає функціонувати через 90 днів з дня опублікування Державною судовою адміністрацією України у газеті «Голос України» та на веб-порталі судової влади оголошення про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Розглянуто предмет та об'єктивні прояви незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя. Анцентовано увагу на суб'єктах злочину. Проведено порівняльний аналіз «нової» та «старої» редакцій ч. 1 ст. 376-1 КК України. Вказано на доцільність корегування окремих положень диспозиції ч. 1 ст. 376-1 КК України. Запропоновано власну редакцію ч. 1 ст. 376-1 КК України. Висловлено позицію щодо сукупної кваліфікації злочинів.

Ключові слова та словосполучення: органи та установи системи правосуддя; автоматизовані системи; незаконне втручання; кримінальна відповідальність.

Annotation. The Law of Ukraine № 2147-VIII of October 3, 2017 "On Amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine and other regulations" stipulates that changes to the title of Article 376-1 and the first paragraph 1 of this article Criminal Code of Ukraine will be introduced from the date of operation of the Unified Judicial Information and Telecommunication System. It is established that the Unified Judicial Information and Telecommunication System begins to function 90 days after the publication by the State Judicial Administration of

Ukraine in the news paper "Voice of Ukraine" and on the web-portal of the judiciary announcement of the establishment and operation of the Unified Judicial Information and Telecommunication System.

According to this law, the name and part 1 of Art. 376-1 of the Criminal Code of Ukraine are worded as follows:

"Article 376-1 Illegal interference in the work of automated systems in the bodies and institutions of the justice system

Intentional entry of false information or untimely entry of information into the Unified Judicial Automated Information and Telecommunication System, another automated system operating in court, the High Council of Justice, the High Qualification Commission of Judges, the State Judicial Administration of Ukraine, their bodies, unauthorized actions in such systems, or other interference with the operation of such systems by an official who has the right to access that system, or by another person through unauthorized access to such systems. "

The subject and objective manifestations of illegal interference in the work of automated systems in the bodies and institutions of the justice system are considered. The focus is on the subjects of the crime. A comparative analysis of the "new" and "old" editions of Part 1 of Art. 376-1 of the Criminal Code of Ukraine. The expediency of adjusting certain provisions of the disposition of Part 1 of Art. 376-1 of the Criminal Code of Ukraine. Own edition of part 1 of Art. 376-1 of the Criminal Code of Ukraine. The position on the total qualification of crimes is expressed.

Key words and phrases: bodies and institutions of the justice system; automated systems; illegal interference; criminal liability.

остановка проблеми. Законом України № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 р. «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших нормативних актів» назва та ч. 1 ст. 376-1 Кримінального кодексу України викладені в новій редакції:

«Стаття 376-1 Незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя

Умисне внесення неправдивих відомостей чи несвоєчасне внесення відомостей до Єдиної судової автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої системи, що функціонує в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах, несанкціоновані дії з інформацією, що міститься в таких системах, чи інше втручання в роботу таких систем, вчинене службовою особою, яка має право доступу до цієї системи, або іншою особою шляхом несанкціонованого доступу до таких систем». Нова редакція ст. 376-1 КК України набуде чинності через 90 днів з дня опублікування Державною судовою адміністрацією України у газеті «Голос України» та на веб-порталі судової влади оголошення про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Аналіз чинної та нової редакції ст. 376-1 Кримінального кодексу України показує їх недосконалість та потребу корегування вже нової редакції ч. 1 ст. 376-1 Кримінального кодексу України.

Мета статті. Стаття присвячена виробленню оптимальної редакції ч. 1 ст. 376-1 Кримінального кодексу України. Своєчасність дослідження, що проведено, визначається тим, що нова редакція ч. 1 ст. 376-1 Кримінального кодексу України набуде чинності в майбутньому і в даний час висловлені нами позиції можуть бути обговорені та, можливо, схвалені.

Аналіз останніх досліджень, публікацій. За час існування чинної на даний час ст. 376-1 Кримінального кодексу України норма піддавалась дослідженням. Причому, як окремий предмет дослідження, так і в контексті посягань в сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку.

Такі дослідження мали місце в роботах Азарова Д.С., Борисова В.І., Карчевського М.В., Мірошніченко С.С., Музики А.А., Осадчого В.І., Тютюгіна В.І. та ін. Однак, нова редакція ч. 1 ст. 376-1 Кримінального кодексу України, яка ще не набрала чинності, раніше не досліджувалась. Нами вперше обґрунтовано необхідність її змін та запропонована власна редакція.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку із запровадженням *функціонування автоматизованої системи документообігу в судах загальної юрисдикції*, Законом України № 1475-VI від 05. 06. 2009 р. Кримінальний кодекс України (далі — КК України) було доповнено ст. 376-1 «Незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду». В цій статті встановлювалась відповідальність за умисне внесення неправдивих відомостей чи несвоєчасне внесення відомостей до автоматизованої системи документообігу суду, несанкціоновані дії з інформацією, що міститься в автоматизованій системі документообігу суду, чи інше втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, вчинене службовою особою, яка має право доступу до цієї системи, або іншою особою шляхом несанкціонованого доступу до автоматизованої системи документообігу суду (ч. 1). Кваліфікуюча ознака — вчинення таких дій за попередньою змовою групою осіб (ч. 2).

Пізніше, Законом України № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 р. «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших нормативних актів», визначено, що в суді функціонуватиме *Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система*. Цим Законом назва та ч. 1 ст. 376-1 КК України викладені в новій редакції:

«Стаття 376-1. Незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя

1. Умисне внесення неправдивих відомостей чи несвоєчасне внесення відомостей до Єдиної судової автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої системи, що функціонує в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах, несанкціоновані дії з інформацією, що

міститься в таких системах, чи інше втручання в роботу таких систем, вчинене службовою особою, яка має право доступу до цієї системи, або іншою особою шляхом несанкціонованого доступу до таких систем».

Законом встановлено, що нова редакція ст. 376-1 КК України набуде чинності через 90 днів з дня опублікування Державною судовою адміністрацією України у газеті «Голос України» та на веб-порталі судової влади оголошення про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Отже, ст. 376-1 КК України в новій редакції нині чинною не є. Тим не менше, вона може бути піддана науковому аналізу.

Як на наш погляд, для кращого сприйняття змін в ч. 1 ст. 376-1 КК України, наведемо їх «нову» та «стару» редакції в порівняльній Таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльні характеристики назв та диспозицій ч. 1 ст. 376-1 КК України в редакціях Закону України № 1475-VI від 5 червня 2009р. («стара» редакція) та Закону України № 2147-VIII від 3 жовтня 2017 р. («нова» редакція)

«Стара» редакція	«Нова» редакція
Стаття 376-1. Незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду	Стаття 376-1. Незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя
1. Умисне внесення неправдивих відомостей чи несвоєчасне внесення відомостей до автоматизованої системи документообігу суду, несанкціоновані дії з інформацією, що міститься в автоматизованій системі документообігу суду, чи інше втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду, вчинене службовою особою, яка має право доступу до цієї системи, або іншою особою шляхом несанкціонованого доступу до автоматизованої системи документообігу суду	1. Умисне внесення неправдивих відомостей чи несвоєчасне внесення відомостей до Єдиної судової автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої системи, що функціонує в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах, несанкціоновані дії з інформацією, що міститься в таких системах, чи інше втручання в роботу таких систем, вчинене службовою особою, яка має право доступу до цієї системи, або іншою особою шляхом несанкціонованого доступу до таких систем

Як бачимо, наведені редакції ст. 376-1 КК різняться.

По-перше, стосовно *назви статті*. В «старій» редакції йшлося про незаконне втручання в роботу *автоматизованої системи документообігу суду*. В «новій» редакції цієї статті йдеться про незаконне втручання в роботу *автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя*.

Інакше кажучи, якщо **предметом** злочину в «старій» редакції ст. 376-1 КК України визначалось автоматизована система, інформація, що в ній міститься [1], то в «новій» редакції цієї статті — автоматизована система в органах та установах системи правосуддя та інформація, що в ній міститься. Об'єкт злочину (як основний безпосередній так і додатковий безпосередній) залишився без змін.

По-друге, стосовно **диспозицій**. В «новій» редакції ч. 1 ст. 376-1 КК України не просто вказано на — *Єдину судову автоматизовану інформаційно-телекомунікаційну систему, іншу автоматизовану систему*, як на предмет злочину. Тут зазначено, що Єдина *судова* автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, інша автоматизована система функціонує в органах та установах системи правосуддя — *в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах*.

Тобто в «новій» редакції ч. 1 ст. 376-1 КК України кримінально-правовою охороною забезпечується не лише функціонування Єдиної *судової* автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої системи, що функціонує в *суді*, але й функціонування іншої автоматизованої системи у *Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах*.

Щодо вживання однакових термінів в назві та ч. 1 ст. 376-1 КК України.

В ч. 1 ст. 376-1 КК України зазначено про втручання до Єдиної судової автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої системи, що функціонує в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх *органах*.

В назві ж цієї статті говориться про втручання в роботу автоматизованих систем в *органах та установах* системи правосуддя.

Етимологічне значення термінів «орган», «установа» дещо різняться. **Орган** — установа, що виконує певні функції в галузі державного управління, контролю, нагляду і т.ін; організація [2, с. 478]. **Установа** — організація (з певним штатом службовців і адміністрацією), що відає якою-небудь галуззю (галуззями) народного господарства, торгівлі, культури, науки і працює в цій галузі (галузях); заклад, інституція [3, с. 631].

Зважаючи на це, якщо в назві ст. 376-1 КК України вказано на «Незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в *органах та установах* системи правосуддя», то і в ч. 1 цієї статті належить зазначити, що втручання відбувається «в *органах та установах* системи правосуддя».

Щодо об'єктивних проявів злочину.

В «старій» і в «новій» редакціях ч. 1 ст. 376-1 КК України об'єктивні прояви злочину співпадають. Це — 1) внесення неправдивих відомостей, 2) несвоєчасне внесення відомостей, 3) несанкціоновані дії з інформацією, 4) інше втручання.

Третім з об'єктивних проявів злочину названо *несанкціоновані дії з інформацією*. Як розуміти зміст терміну «несанкціоновані дії»?

Термін «санкціонувати» означає, зокрема, давати санкцію (визнавати законність чогось) [3, с. 240]. Таким чином, несанкціоновані дії є діями незаконними.

Несанкціоновані дії з інформацією означають, фактично, здійснення всупереч нормативно визначеному порядку користування цією системою впливу на наявну в системі інформацію, скажімо, щоб її змінити або знищити в своїх інтересах чи в інтересах інших осіб. Наприклад, результатом автоматизованого розподілу судових справ є протокол автоматизованого розподілу судової справи між суддями відповідного суду, що автоматично створюється автоматизованою системою. Доступ для коригування інформації в ньому блокується. Як тільки особа незаконно вплинула на інформацію, зазначену в конкретному протоколі, це і можна розцінювати як несанкціоновані дії. І така поведінка є нічим іншим як умисним внесенням неправдивих відомостей. А це — перший з об'єктивних проявів злочину, відповідальність за вчинення якого передбачена ч. 1 ст. 376-1 КК України. Тому вказівку на третій об'єктивний прояв злочину в ч. 1 ст. 376-1 КК України потрібно вилучити.

Четвертий з об'єктивних проявів злочину — *інше втручання* є фактично всеосяжним. Він може охоплювати і три перші наведені в ст. 376-1 КК України прояви. В цьому зв'язку: чи потрібно було конкретизувати об'єктивні прояви злочину, коли останній з наведених проявів злочину є всеохоплюючим?

Можливо, що доцільніше в ч. 1 ст. 376-1 КК України вказати, що відповідальність передбачена за будь-яке незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя, не перераховуючи конкретні прояви такого втручання.

Щодо суб'єктів злочину.

В ч. 1 ст. 376-1 КК України йдеться про незаконне втручання, «вчинене *службовою особою, яка має право доступу до цієї системи, або іншою особою шляхом несанкціонованого доступу до таких систем*».

Як видно, відповідальність службової особи, яка має право доступу до автоматизованих систем, прирівнюється до відповідальності будь-якої іншої особи, яка втручається в роботу цих систем, *шляхом несанкціонованого доступу до таких систем*. Але ж службова особа покликана забезпечувати належне функціонування таких систем і якщо вона, наприклад, зловживає своїм становищем і чинить протиправно, то і відповідати така особа повинно суворіше, порівняно з будь-якою іншою особою.

В цьому контексті пропонували б, щоб службова особа у випадку її незаконного втручання в роботу згаданих систем несла відповідальність за службовий злочин. І тому, як на нашу думку, вказівку в ч. 1 ст. 376-1 КК України на втручання, вчинене *службовою особою, яка має право доступу до цієї системи*, слід вилучити.

Вважали б доцільним суб'єктом цього злочину визнати будь-яку особу, яка незаконно втручається в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя.

Викладене дає підстави пропонувати варіант нової редакції ч. 1 ст. 376-1 КК України:

«Незаконні дії з відомостями, внесеними чи такими, що безпосередньо вносяться, до Єдиної судової автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи, іншої автоматизованої системи, що функціонує в суді, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів, Державній судовій адміністрації України, їх органах чи установах».

Щодо кваліфікації незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя за сукупністю злочинів.

Якщо незаконне втручання в роботу автоматизованих систем поєднане з несанкціонованим втручанням у роботу електронно-обчислювальних машин (ЕОМ), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, що призвело до витоку, втрати, підробки, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації або до порушення встановленого порядку її маршрутизації; або таке втручання відбувається фактом розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, призначених для несанкціонованого втручання в роботу ЕОМ, автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку; або таке втручання відбувається фактом умисного масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку, здійсненим без попередньої згоди адресатів, що призвело до порушення або припинення роботи ЕОМ, автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, застосовується кваліфікація за сукупністю — за ст. 376-1 та відповідно за статтями 361, 361-1, 363-1 КК України.

Література:

1. Осадчий В.І. Злочини проти правосуддя: Монографія. — К.: ФОП Маслаков, 2018. — 200 с.
2. Новий тлумачний словник української мови. У 3-х томах. — К.: Вид-во «Аконіт», 2008, т. 2, с. 478.
3. Новий тлумачний словник української мови. В 3-х томах. — К.: Видавництво «Аконіт», 2008, т. 3, с. 631.